

Informujemy, iż w celu optymalizacji treści dostępnych w naszym serwisie i dostosowania ich do Państwa indywidualnych potrzeb korzystamy z informacji zapisanych za pomocą plików cookies na urządzeniach końcowych użytkowników. Pliki cookies użytkownik może kontrolować za pomocą ustawień swojej przeglądarki internetowej. Dalsze korzystanie z naszego serwisu internetowego bez zmiany ustawień przeglądarki internetowej oznacza, iż użytkownik akceptuje stosowanie plików cookies.

A _ _ .

Fauna płazów województwa śląskiego liczy obecnie 18 rodzimych gatunków płazów, w tym jedną formę hybrydową – żabę wodną (mieszaniec hybrydogenetyczny, czyli niepełny gatunek). Wszystkie z nich przechodzą rozród na omawianym terenie. Brak jest w województwie gatunków wymarłych, tj. dawniej stwierdzanych a współcześnie nieobecnych, a także gatunków obcego pochodzenia. Nowe badania molekularne wykazały, że w Polsce występują dwa gatunki rzekotek: drzewna i wschodnia. Dokładne rozmieszczenie tych taksonów w Polsce, a także kwestia, w jakim stopniu zasięgi tych spokrewnionych gatunków się nakładają, wymagają zbadania. Możliwe jest także krzyżowanie się obu tych gatunków.

Szczególnie cenna pod względem fauny płazów jest karpacka część województwa. Występuje tu 16 gatunków płazów, w tym gatunki typowo górskie, takie jak: salamandra plamista, traszka górską, traszka karpacka i kumak górski. Na szczególną uwagę zasługuje traszka karpacka, która jest subendemitem karpackim, nienotowanym w tej części województwa poniżej 400 m n.p.m.

Płazy to typowe zwierzęta ekotonów, czyli stykających się ze sobą co najmniej dwóch różnych ekosystemów, przy czym równie ważne są dla nich środowiska wodne, jak i lądowe. W okresie godów płazy potrzebują swobodnego dostępu do czystych zbiorników wodnych i potoków. Najbardziej wartościowe dla nich są najmniejsze zbiorniki – od 1 do kilku m², niezarybione, naturalne lub stworzone przez człowieka oczka wodne, misy źródlane i tereny podmokłe, a także koleiny na gruntowych drogach. Dla większości gatunków wody płynące nie nadają się na godowiska, chyba że nie zostały uregulowane i mają przybrzeżne płycizny oraz rozlewiska łąkowe. Na ogół w górach mało jest zbiorników wodnych, w których płazy mogłyby się rozwijać. Najcenniejszymi miejscami rozrodu w beskidzkiej części województwa śląskiego są drobne, płytkie oczka wodne, bajorka i młaki leżące na nasłonecznionych łączkach, niekiedy utrzymujące lustro wody dzięki zwierzynie (tarzawiska jeleni) oraz odcinki górskich strumieni o powolnym nurcie, z rozlewiskami. Większość płazów, z wyjątkiem żab zielonych, po metamorfozie opuszcza środowisko wodne i żyje na lądzie. Niektóre, jak salamandra plamista i traszki, nie oddalają się zbyt od miejsc rozrodu; inne – rzekotka drzewna, żaba trawna – w poszukiwaniu żerowisk wędrują na odległość kilku kilometrów, by następnie powrócić do miejsc rozrodu wiosną – na gody, lub jesienią – na zimowisko (żaba trawna). Na lądzie płazy zajmują zacienione i wilgotne kryjówki. Szczególnie w okresie zimowania muszą być one solidne i swobodnie dostępne. Brak lub mała ilość takich miejsc, podobnie jak brak wód w okresie godów, ogranicza występowanie płazów w danej okolicy. Płazy, podobnie jak gady, wykazują tendencję do synantropizacji (przyzwyczajania się i adaptowania do środowiska człowieka), wykorzystując antropogeniczne zbiorniki wodne i kryjówki.

Fauna gadów województwa śląskiego liczy obecnie 8 rodzimych gatunków. W 2009 r. po raz pierwszy zaobserwowano w województwie (i kraju) występowanie zaskrońca rybołowa (wliczony do gatunków rodzimych, ale ma on w Polsce status gatunku kryptogenicznego, tzn. niemożliwe jest stwierdzenie czy jest on

rodzimy, czy obcy). Na podstawie zróżnicowania genetycznego wyróżniony został nowy gatunek – padalec kolchidzki, którego obecność również potwierdzono w granicach województwa śląskiego. Ponadto, w województwie stwierdzono obecność żółwia czerwonołbego, który jest gatunkiem obcym w faunie kraju. Dawniej w regionie występowały także 3 gatunki gadów współcześnie uznane za wymarłe: żółw błotny, jaszczurka zielona i wąż Eskulapa.

Gady to kręgowce typowo lądowe. Niektóre gatunki – jaszczurka żyworodna, padalec zwyczajny i żmija zygzakowata – przebywają jednak w miejscach wilgotnych, blisko rzek i zbiorników wodnych. W środowisku wodnym najczęściej spotykany jest zaskroniec zwyczajny. Podobne preferencje siedliskowe charakteryzują również zaskronca rybołowa. Gniewosz plamisty i jaszczurka zwinka wykazują natomiast tendencję do zajmowania biotopów kserotermicznych (ciepłych i suchych). Gady skłonne do synantropizacji często obecne są na siedliskach antropogenicznych.

Duża rozrodność gatunków herpetofauny, zwłaszcza płazów sprawia, że w korzystnych warunkach środowiskowych ich populacje występują w dużych zagęszczeniach i mają ogromną rangę ekologiczną. Płazy i gady są ważnym pożywieniem drapieżników. Lokalnie biomasa wszystkich gatunków płazów i gadów może być większa od łącznej biomasy ptaków i ssaków. Równocześnie płazy i gady, same będąc drapieżnikami, regulują liczebność populacji bezkręgowców (m.in. owadzych szkodników upraw), a przy ogromnej rozrodności i w odpowiednim zagęszczeniu mogą pełnić funkcję podobną do owadożernych ptaków.

Najcenniejsze dla trwałości istnienia populacji płazów i gadów są biotopy wodne i lądowe związane z dużymi kompleksami leśnymi, w których występują wszystkie gatunki właściwe dla danej strefy bioklimatycznej. Ich zróżnicowane ekosystemy mają w wielu okolicach dobrze wykształcone strefy ekotonalne leśno-bagienno-łąkowo-wodne. Jednym z istotniejszych terenów leśnych regionu jest Puszcza Karpacka, stanowiąca część potężnego, górskiego biomu leśnego, liczącego około 1300 km długości i przebiegającego przez kilka państw. W województwie nie brak również innych rozległych kompleksów leśnych, jak np. Lasy Rudzko-Raciborskie, Lasy Lublinieckie, Lasy Pszczyńsko-Kobiórskie, lasy nad Liswartą. Szczególnie cenne są lasy urozmaicone różnorodnymi ekosystemami – oczkami wodnymi, stawami, suchymi i podmokłymi łąkami.

Dla zachowania herpetofauny równie ważne są siedliska związane z dolinami rzecznyymi. W województwie śląskim szczególnie cenne są doliny Wisły i Odry, z licznymi stawami hodowlanymi, rozlewiskami i mokradłami. Na uwagę zasługują również małe cieki, jak np. Sztola, Kozi Bród, Żabnik, Centuria. Wiele z nich wciąż prowadzi wody pozaklasowe, choć można jeszcze spotkać, przeważnie w Beskidach, czyste rzeki, zwłaszcza naturalnie meandrujące potoki górskie z rozlewiskami – siedlisko salamandry plamistej, traszki karpackiej i górskiej. Większość rzek i strumieni w rejonach przemysłowych zanieczyszczona jest już w pobliżu źródeł.

Na terenie województwa istnieją liczne zbiorniki zaporowe, z których największym jest Zbiornik Goczałkowice. Jego cofka i przybrzeżne, zarastające roślinnością pływiczną, do których ryby drapieżne mają ograniczony dostęp, są godowiskami kilku gatunków płazów (żaby zielone i brunatne, ropuchy, rzekotka drzewna) i miejscami polowań zaskronca zwyczajnego. Nie są to jednak najkorzystniejsze biotopy rozrodu płazów ze względu na silne i częste wahania poziomu wód, powodujące wysychanie skrzeku oraz dostęp ryb drapieżnych. Antropogeniczne przekształcenia terenu, związane przede wszystkim z intensywną działalnością górnictwem, stworzyły wiele siedlisk dogodnych dla herpetofauny, takich jak zbiorniki zapadliskowe i niecki osiadania. Płazy i gady mogą wykorzystywać również zalane wyrobiska (Dzierżno Małe i Duże, Pogoria I, II i III, Chechło, Czechowice i in.). W centralnej części województwa powstał osobliwy krajobraz – tzw. pojezierze antropogeniczne, niekiedy nazywane „Krajiną 1000 stawów” (Świętochłowice, Gliwice, Chorzów, Bytom, Katowice, Ruda Śląska, Knurów, Jastrzębie Zdrój). Ich powierzchnia jest różnej wielkości i łącznie z pozostałymi zbiornikami jest porównywalna z powierzchnią jezior pomorskich czy mazurskich. Niektóre objęte zostały ochroną w formie użytku ekologicznego lub zespołu przyrodniczo-krajobrazowego (np. „Żabie Doły”). Obecność wodnych środowisk

przyczyniła się do tego, że w najsilniej zdegradowanych (uprzemysłowionych i zurbanizowanych) obszarach regionu występują bardzo liczne populacje płazów.

Źródła:

- Głowaciński Z., Sura P. [red.] 2018. Atlas płazów i gadów Polski. Status-rozmieszczenie-ochrona. PWN, Warszawa, ss. 233.
- Profus P., Świerad J. 2013. Czerwona lista płazów i gadów województwa śląskiego. _____
- Parusel J. B. (red.) 2020. Przyroda żywa województwa śląskiego – stan poznania, ochrony i zagrożenia. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 429.
- Vlcek P., Najbar B., Jabłoński D. 2010. First records of the Dice Snake (*Natrix tessellata*) from the North-Eastern part of the Czech Republic and Poland. *Herpetology Notes*, 3, s. 23-26

Czytaj także:

Fauna województwa śląskiego [w:] _____

Za		
	PDF, 2.61 MB	
		PDF, 9.86 MB